

Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: kalbinio punkto sunykimas

Janina Švambarytė-Valužienė

Kaunas, 2012 12 06-07

Vakarų aukštaičiai šiauliškiai

- Rudiškiai (LKA 074),
- Stupurai (LKA 075),
- Dimšiai (LKA 104),
- Bridai (LKA 105),
- Lūpaičiai (106),
- Lieporiai (LKA 133),
- Aukštelkė (LKA 163),
- Pakapė (LKA 196),
- Šiaulėnai (LKA 228),
- Šaukotas (LKA 261),
- Legečiai (LKA 262),
- Pašušvys (LKA 263),
- Baisogala (LKA 264).

Rytų aukštaičiai panevėžiškiai

- Karčiamos (LKA 198),
- Šeduva (LKA 199).

Pietų žemaičiai raseiniškiai

- Gudmoniškė (LKA 162),
- Šaukėnai (LKA 164),
- Kurtuvėnai (LKA 195),
- Vaiguva (LKA 224),
- Kušleikiai (LKA 225),
- Kiaunoriai (LKA 227),
- Kelmė (LKA 258),
- Kražiai (LKA 257),
- Kubiliai (LKA 259).

Pietų žemaičiai varniškiai

- Pakšteliai (LKA 101),
- Kuršėnai (LKA 102),
- Džiūk(i)ai (LKA 132),
- Užventis (LKA 193)
- Labūnavėlė (LKA 223).

Šiaurės žemaičiai telšiškiai

- Dauginiai (LKA 69),
- Klaišiai (LKA 071),
- Tryškiai (LKA 099).

Pakitusių punktų lokalizacija

a) vakarų aukštaičių šiauliškių:

- Lūpaičių (LKA 106) punktą siūloma perkelti į Dapkūnus,
- Legečių (LKA 262) – į (Mi(ė)naičius;

b) pietų žemaičių raseiniškių:

- Kušleikių (LKA 225) punktą – į Šaltenius;

c) pietų žemaičių varniškių:

- Džiuik(i)ų punktą – į Kužius;

d) šiaurės žemaičių telšiškių:

- Dauginių (LKA 069) punktą – į Kapėnus.

Punkto sunykimo priežastys (1)

- 1) istorinės kataklizmos (Džiuk(i)ai);
- 2) netinkamas politinis klimatas (Legečiai);
- 3) bendruomenės ardymas (Dauginiai, Kušleikiai);
- 4) natūralios priežastys (gyventojų mirtis);
- 5) demografinės pusiausvyros suardymas (visuose punktuose);

Punkto sunykimo priežastys (2)

- 6) sociopolitiniai ir socioekonominiai veiksniai (melioracija);
- 7) urbanizacija (bendruomenės sklaida sovietinio tipo gyvenvietėse ir miestuose);
- 8) kultūrinė asimiliacija (uždaromos mokyklos);
- 9) lingvicidas (vaikai kalba bk ir nebemoka, net nevertina, tėvų tarmės);
- 10) kitos priežastys (kalbininkai ir visuomenė).

Punktų gaivinimo veiksniai

- 1) socialiai aktyvi bendruomenė (grįžta pati);
- 2) nuosavybės savivoka (ekonominis veiksnys);
- 3) autentiškumo savivoka (lokalumas ir veikla);
- 4) ekonominės nuostatos (skatina grįžti vaikus);
- 5) kultūrinė tapatybė (mąsto apie savo vietovę, kuria legendas)

Punktų atgaivinimas

Vietoj išvadų:

- Šie punktai kalbine prasme nėra visai užgesę.
- Kitatarmė bendruomenė, pradedanti gyventi tose vietose, gali juos atgaivinti.
- Tik tam reikia laiko ir šių teritorijų dabartinių gyventojų pozityvaus nusiteikimo.

Ačiū už dėmesį !

- Kad taip dažniau prisimintume ir skatintume kitus suvokti Jono Jablonskio dar 1890 m. išsakytas mintis:
- „<...> mes juo tolyn, juo menkyn ir silpnyn einame, visa, kas mieliausia ir brangiausia, – savo žemę paliekame atėjūnams“.